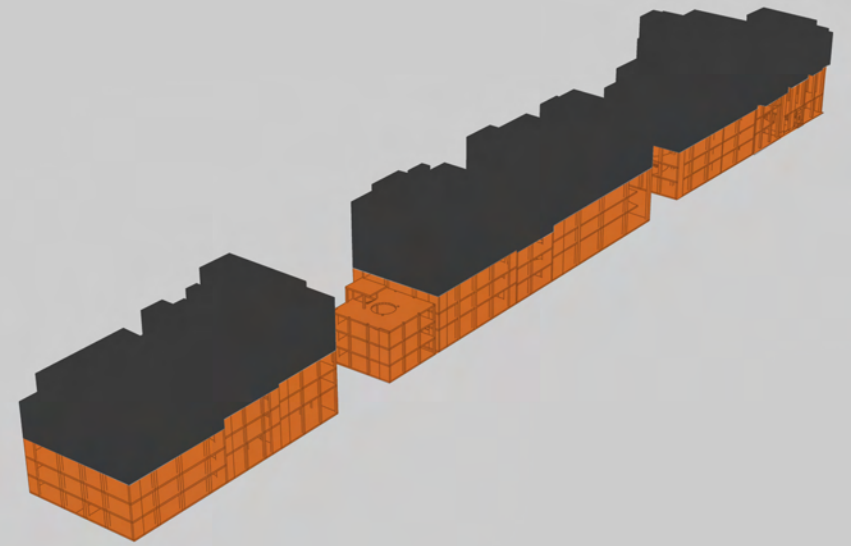

Αστικός αρμός

Κατοικία και εργασία στη συρρικνούμενη Αθήνα

Αστικός αρμός_ Κατοικία και εργασία στη συρρικνούμενη Αθήνα

Γιάννης Μάμουνας

Urban Joint_Habitation and labour in shrinking Athens

The fundamental objective of this diplomatic work is the rethinking of both accommodation and labour in a shrinking urban environment. Its structure is tripartite and is constituted by an inquiring hypothesis, the analysis of data on the better comprehension of modern urban situation and the final designing proposal.

The inquiring hypothesis, which is exported from the example of Athens, is summarized in the 'increase – decrease' pattern, as the process that characterizes the time continuity of a city. In the modern phase, a programmatic shrinking is observed, which is also reflected through both in situ observation and the collection of official statistical data. The picture that results about Athens from the data above, is of a city with a lot of scattered empty spaces and intense change of basic characteristics that used to determine both habitation and labour. Consequently, the proposal that is presented has as its starting line this building vacancy, and proposes the planning of a new type of habitation accented in temporariness, and labour accented in precarity, which are placed in the inferior part of Greek 'polykatoikia' [ground floor, 1st and 2nd floor].

Therefore, while redesigning this part of 'polykatoikia', an area with intense porosity is developed, that breaks the compact character of it and creates a perforated zone between the upper part of 'polykatoikia' and the urban ground which in its repetition acts as an urban joint for the city.

Mamounas Yiannis
Supervisor: Evelyn Gavrilo

Urban Joint_Habitation and labour in shrinking Athens

The fundamental objective of this diplomatic work is the rethinking of both accommodation and labour in a shrinking urban environment. Its structure is tripartite and is constituted by an inquiring hypothesis, the analysis of data on the better comprehension of modern urban situation and the final designing proposal.

The inquiring hypothesis, which is exported from the example of Athens, is summarized in the 'increase – decrease' pattern, as the process that characterizes the time continuity of a city. In the modern phase, a programmatic shrinking is observed, which is also reflected through both in situ observation and the collection of official statistical data. The picture that results about Athens from the data above, is of a city with a lot of scattered empty spaces and intense change of basic characteristics that used to determine both habitation and labour. Consequently, the proposal that is presented has as its starting line this building vacancy, and proposes the planning of a new type of habitation accented in temporariness, and labour accented in precarity, which are placed in the inferior part of Greek 'polykatoikia' [ground floor, 1st and 2nd floor].

Therefore, while redesigning this part of 'polykatoikia', an area with intense porosity is developed, that breaks the compact character of it and creates a perforated zone between the upper part of 'polykatoikia' and the urban ground which in its repetition acts as an urban joint for the city.

Mamounas Yiannis
Supervisor: Evelyn Gavrilo

Αστικός Αρμός_ Κατοικία και εργασία στη συρρικνούμενη Αθήνα

Η διπλωματική αυτή εργασία βασικό στόχο έχει τον επαναπροσδιορισμό τόσο της κατοίκησης όσο και της εργασίας, μέσα σε ένα συρρικνούμενο αστικό περιβάλλον. Η δομή της είναι τριμερής και αποτελείται από μια αρχική ερευνητική υπόθεση, την ανάλυση δεδομένων για την καλύτερη κατανόηση της σύγχρονης αστικής συνθήκης και την τελική σχεδιαστική πρόταση.

Η ερευνητική υπόθεση, η οποία εξάγεται από το παράδειγμα της Αθήνας, συνοψίζεται στην αναγωγή του μοτίβου ‘αύξηση – συρρίκνωση’, ως τη διαδικασία εκείνη που χαρακτηρίζει τη χρονική συνέχεια μιας πόλης. Στη σύγχρονη εκδοχή παρατηρείται ένα προγραμματικό ‘ξεφούσκωμα’ το οποίο και αποτυπώνεται μέσω επιτόπιας καταγραφής αλλά και συλλογής επίσημων στατιστικών δεδομένων. Η εικόνα, λοιπόν, που προκύπτει για την Αθήνα από τα παραπάνω δεδομένα, είναι μιας πόλης με διεσπαρμένη κενότητα, και με έντονη μεταβολή των βασικών χαρακτηριστικών που προσδιόριζαν μέχρι τώρα τόσο την εργασία όσο και την κατοικία. Ως εκ τούτου η πρόταση που παρουσιάζεται έχει ως αφετηρία αυτό το κτηριακό απόθεμα και προτείνει το σχεδιασμό ενός νέου είδους κατοίκησης με έμφαση στην προσωρινότητα και εργασίας με έμφαση στην ανασφάλεια, που τοποθετούνται στην κατώτερη ζώνη της ελληνική πολυκατοικίας [ισόγειο, πρώτος, δεύτερος], η οποία και αποτελεί ήδη τη χωρική μεταφορά αυτού του προγράμματος [κατοικία-εργασία].

Κατά τον επαναπροσδιορισμό, λοιπόν, του κατώτερου αυτού κομματιού των πολυκατοικιών δημιουργείται μια ζώνη με έντονο porosity που σπάει τον συμπαγή χαρακτήρα της πολυκατοικίας και δημιουργεί ένα διάτρητο κομμάτι μεταξύ της συμπαγούς πάνω ζώνης και του αστικού εδάφους, που στην επανάληψή του λειτουργεί ως ένας αστικός αρμός για την πόλη.

Μάμουνας Γιάννης
Επιβλ. Καθ.: Έβελυν Γαβρήλου

Αστικός Αρμός_ Κατοικία και εργασία στη συρρικνούμενη Αθήνα

Η διπλωματική αυτή εργασία βασικό στόχο έχει τον επαναπροσδιορισμό τόσο της κατοίκησης όσο και της εργασίας, μέσα σε ένα συρρικνούμενο αστικό περιβάλλον. Η δομή της είναι τριμερής και αποτελείται από μια αρχική ερευνητική υπόθεση, την ανάλυση δεδομένων για την καλύτερη κατανόηση της σύγχρονης αστικής συνθήκης και την τελική σχεδιαστική πρόταση.

Η ερευνητική υπόθεση, η οποία εξάγεται από το παράδειγμα της Αθήνας, συνοψίζεται στην αναγωγή του μοτίβου ‘αύξηση – συρρίκνωση’, ως τη διαδικασία εκείνη που χαρακτηρίζει τη χρονική συνέχεια μιας πόλης. Στη σύγχρονη εκδοχή παρατηρείται ένα προγραμματικό ‘ξεφούσκωμα’ το οποίο και αποτυπώνεται μέσω επιτόπιας καταγραφής αλλά και συλλογής επίσημων στατιστικών δεδομένων. Η εικόνα, λοιπόν, που προκύπτει για την Αθήνα από τα παραπάνω δεδομένα, είναι μιας πόλης με διεσπαρμένη κενότητα, και με έντονη μεταβολή των βασικών χαρακτηριστικών που προσδιόριζαν μέχρι τώρα τόσο την εργασία όσο και την κατοικία. Ως εκ τούτου η πρόταση που παρουσιάζεται έχει ως αφετηρία αυτό το κτηριακό απόθεμα και προτείνει το σχεδιασμό ενός νέου είδους κατοίκησης με έμφαση στην προσωρινότητα και εργασίας με έμφαση στην ανασφάλεια, που τοποθετούνται στην κατώτερη ζώνη της ελληνική πολυκατοικίας [ισόγειο, πρώτος, δεύτερος], η οποία και αποτελεί ήδη τη χωρική μεταφορά αυτού του προγράμματος [κατοικία-εργασία].

Κατά τον επαναπροσδιορισμό, λοιπόν, του κατώτερου αυτού κομματιού των πολυκατοικιών δημιουργείται μια ζώνη με έντονο porosity που σπάει τον συμπαγή χαρακτήρα της πολυκατοικίας και δημιουργεί ένα διάτρητο κομμάτι μεταξύ της συμπαγούς πάνω ζώνης και του αστικού εδάφους, που στην επανάληψή του λειτουργεί ως ένας αστικός αρμός για την πόλη.

Μάμουνας Γιάννης
Επιβλ. Καθ.: Έβελυν Γαβρήλου

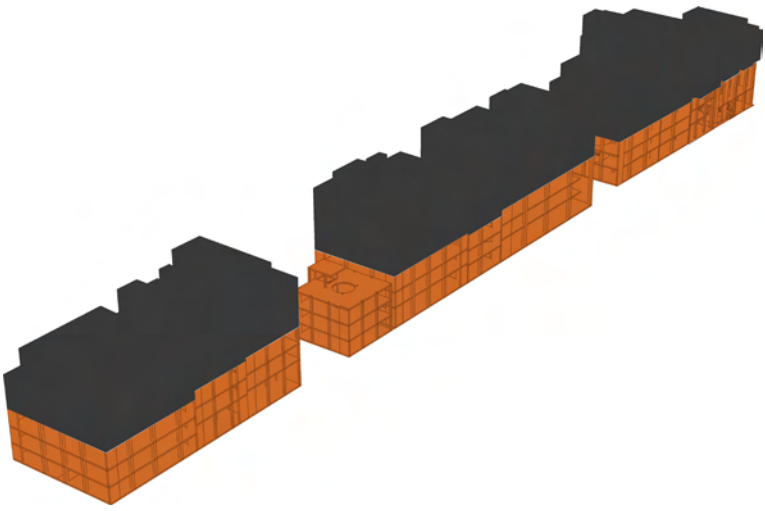
Διπλωματική Εργασία
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Επιβλ. καθ.: Έβελυν Γαβρήλου
Βόλος, 2017

Αστικός Αρμός
Κατοικία και εργασία στη συρρικνούμενη Αθήνα

Γιάννης Μάμουνας

Περιεχόμενα

7	Κείμενο
15	Πηγές
17	Ερευνητική Υπόθεση
18	Παγκόσμιος χάρτης συρρικνούμενων πόλεων
20	Χωρικές μεταβολές της Αθήνας 3500 π. Χ. - 2011
22	Γράφημα χωρικών μεταβολών
24	Στατιστικά δεδομένα
27	Πρωτόκολλο μεταφοράς ιδιοκτησιών
28	Αποτύπωση κενότητας Αγ. Μελετίου
33	Σχεδιαστική πρόταση
34	Τυπολογίες κατοικιών
36	Κάτοψη ισογείου
38	Κάτοψη 1ου επιπέδου
40	Κάτοψη 2ου επιπέδου
42	Όψη
44	Τομή
46	Αξονομετρικό
56	Κεντρική ιδέα
58	Βιβλιογραφία

Η διπλωματική αυτή εργασία με θέμα Αστικός Αρμός_ Κατοικία και εργασία στην συρρικνούμενη Αθήνα, βασικό στόχο έχει τον επαναπροσδιορισμό τόσο της κατοίκησης όσο και της εργασίας, των δύο βασικών, δηλαδή, πεδίων από τα οποία συνίσταται κυρίως η σύγχρονη καπιταλιστική μητρόπολη ήδη από τη δημιουργία της.

Η δομή της εργασίας είναι τριμερής και αποτελείται από μια αρχική ερευνητική υπόθεση, την ανάλυση δεδομένων για την καλύτερη κατανόηση της σύγχρονης αστικής συνθήκης και την τελική σχεδιαστική πρόταση. Η ερευνητική υπόθεση η οποία εξάγεται από το παράδειγμα της Αθήνας συνοψίζεται στην αναγωγή του μοτίβου αύξηση – συρρίκνωση , ως τη διαδικασία εκείνη που χαρακτηρίζει τη χρονική συνέχεια μιας πόλης.

Ήδη από το ερευνητικό μου είχε εντοπιστεί το φαινόμενο της προγραμματικής συρρίκνωσης πολλών βιομηχανικών πόλεων ανά τον κόσμο, θέτοντας έτσι το φαινόμενο αυτό στο επίκεντρο της αστικής θεώρησης. Μελετώντας πιο αναλυτικά το παράδειγμα της Αθήνας, προσπαθούμε να εστιάσουμε στις χωρικές μεταβολές που συνέβησαν στην πόλη από την περίοδο της δημιουργίας της μέχρι και σήμερα. Γι' αυτό, βασική βιβλιογραφία αποτέλεσε 'Η πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών', του Ι. Τραυλού¹ αλλά και τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ. ΣΤΑΤ.² για τη σύγχρονη περίοδο της πόλης. Οι πρώτοι κάτοικοι καταγράφονται περίπου το 3500 π. Χ, οι οποίοι και καταλαμβάνουν το τμήμα της πόλης που βρίσκεται πάνω στον βράχο της Ακρόπολης, μιας και αυτό το σημείο διακρίνεται για την φυσική προστασία που παρέχει σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή. Από τότε παρατηρείται μια συνεχής αυξομείωση του χωρικού αποτυπώματος της πόλης, η οποία διακρίνεται από δύο βασικά χαρακτηριστικά. Το ένα είναι ότι τα όρια της εκάστοτε πόλης της Αθήνας είναι πολύ αυστηρά μιας και ορίζονται από τα απαραίτητα για την εποχή οχυρωματικά τείχη. Γίνεται έτσι συγκεκριμένο το εύρος της περιοχής κατοίκησης αλλά και ζωής της πόλης με μοναδική, ίσως, εξαίρεση την γεωργία η οποία πραγματοποιείται και εξωτερικά των τειχών Το δεύτερο επίσης σημαντικό χαρακτηριστικό που προκύπτει από την ανάλυση της αυξομείωσης, είναι ότι οι εκάστοτε συρρικνώσεις που συνέβησαν μέχρι και περίπου τα μέσα του 19ου αιώνα και είχαν ως αποτέλεσμα τη χωρική μείωση της πόλης, είχαν προκληθεί από εξωγενείς παράγοντες δηλαδή ήταν αποτέλεσμα είτε εχθρικών επιθέσεων είτε, σπανιότερα, φυσικών καταστροφών.

Από το 1833 και μετά η πόλη μπαίνει σε μία νέα φάση, καθώς ορίζεται ως η πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους και υφίσταται μια συνεχή χωρική αύξηση, η οποία ενισχύεται ακόμη περισσότερο τη δεκαετία του '50, μιας και εμφανίζεται ο θεσμός της αντιπαροχής που δίνει τη δυνατότητα στην πόλη να επεκταθεί καθ' ύψος, αυξάνοντας έτσι και την πυκνότητα της. Η αύξηση αυτή κορυφώνεται το 1981, όταν ο δήμος της Αθήνας φτάνει στο χωρικό του μέγιστο και έχει

και την μεγαλύτερη μέχρι σήμερα πληθυσμιακή πυκνότητα. Πιο συγκεκριμένα, η έκταση του δήμου Αθηναίων φτάνει περίπου τα 38 km², και ο πληθυσμός του είναι 885.737 κάτοικοι. Από τότε παρατηρείται μια συνεχή δημογραφική μείωση του δήμου της Αθήνας, χωρίς αυτή να συνοδεύεται από κάποια αξιόλογη χωρική μεταβολή. Στην απογραφή του 2011³ οι κάτοικοι του δήμου Αθηναίων ήταν 664.046 που συγκριτικά με το πληθυσμιακό μέγιστο η μείωση φτάνει το 25%. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι βρισκόμαστε εκ νέου σε μια φάση αστικής συρρίκνωσης, που σε αντίθεση με όλες τις προηγούμενες είναι μόνο προγραμματική και όχι χωρική.

Εστιάζοντας στην τελευταία συρρικνουσική φάση της Αθήνας, γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης και αποτύπωσης της συρρίκνωσης αυτής μέσω της ανάλυσης διάφορων στατιστικών δεδομένων. Ως 'συρρικνούμενη πόλη' ('shrinking city') ορίζεται μια πόλη με πληθυσμό τουλάχιστον 10.000 κατοίκων η οποία αντιμετωπίζει συνεχή δημογραφική μείωση για περίοδο τουλάχιστον δύο ετών, αφήνοντας ένα αξιοσημείωτο όγκο κτισμένου χώρου κενό, ενώ ταυτόχρονα συντελούνται οικονομικές αλλαγές και υπάρχουν συμπτώματα δομικής κρίσης.

Αυτό εντοπίζεται και κατά την απογραφή του 2011⁴, όταν και στο νομό Αττικής σε σύνολο περίπου 2.200.000 κατοικιών, οι 610.000 καταγράφηκαν ως κενές, ένα ποσοστό, δηλαδή, περίπου 29%. Το πιο ενδιαφέρον, όμως, στοιχείο στην κενότητα που υπάρχει στην Αθήνα είναι ότι δεν είναι εμφανής, όπως μια αντίστοιχου μεγέθους χωρική μείωση του παρελθόντος. Δεν μπορεί κανείς να την αντιληφθεί κοιτώντας την πόλη από ψηλά και δεν μπορεί να την αποτυπώσει σε ένα κλασικό χάρτη. Η κενότητα είναι διασκορπισμένη μέσα στην αστική μάζα, κρυμμένη στο βάθος της πόλης και γίνεται έτσι σαφές ότι πρέπει να βρούμε νέα εργαλεία τόσο για να αντιληφθούμε όσο και για να χαρτογραφήσουμε τη σύγχρονη [αθηναϊκή] πόλη.

Στην προσπάθεια αποτύπωσης της διασπαρμένης αυτής κενότητας πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα και παρατήρηση, κατά την οποία καταγράφηκαν λεπτομερώς τα διαμερίσματα και οι εμπορικοί χώροι που ήταν προς ενοικίαση ή προς πώληση, καθώς και τα στοιχεία για το κάθε ένα από αυτά τα διαμερίσματα [όροφος, τετραγωνικά], όπου αυτά αναγραφόταν. Επίσης, δευτερευόντως καταμετρήθηκαν και όλα τα κουδούνια εκ των οποίων όσα ήταν κενά θεωρήθηκε ότι αντιστοιχούν σε εν δύναμη κενά διαμερίσματα, καθώς επίσης καταγράφηκαν τα σημάδια εγκατάλειψης σε χώρους που ήταν εμφανείς από το επίπεδο του δρόμου, και όταν αυτά τα σημάδια εξακολουθούσαν να υπάρχουν και σε διαδοχικές επιτόπιες παρατηρήσεις, τότε τα διαμερίσματα αυτά καταγράφονταν ως κενά. Για την αποτύπωση αυτή επιλέχθηκε η Αγ. Μελετίου ως πεδίο μελέτης [case study] καθώς διατρέχει ένα μεγάλο κομμάτι της πόλης, και τα τελευταία χρόνια κυριαρχείται από κενότητα. Μια κενότητα που γίνεται αντιληπτή καθώς υπάρχουν πολλά σημάδια

εγκατάλειψης όπως άδεια σπίτια, κενά μαγαζιά, πολλά ενοικιαστήρια και πωλητήρια. Επίσης, διαπερνά στο σχετικά μεγάλο μήκος του [περίπου 1,72km] πολλές κεντρικές και πυκνοκατοικημένες περιοχές του Δ της Αθήνας. Με αφετηρία την ιστορική γειτονιά της Κυψέλης, συνεχίζει αποτελώντας το όριο για την εξίσου πυκνοκατοικημένη περιοχή των Κάτω Πατησίων και καταλήγει στα όρια του Κολωνού. Τέλος, όντας ένας κατεξοχήν εμπορικός δρόμος, βασική τυπολογία κτισμάτων που εντοπίζονται σε αυτόν αποτελεί η κλασική ελληνική πολυκατοικία, η οποία έχει ένα εμπορικό ισόγειο και ορόφους κατοικιών.

Πέρα όμως από την κενότητα, αναλύθηκαν και άλλα στοιχεία τα οποία αποτυπώνουν όχι μόνο την συρρίκνωση αλλά και την αλλαγή εν γένη του μοντέλου της πόλης. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε σε κάποιους δείκτες που αποτυπώνουν τις συνθήκες τόσο στην κατοικία όσο και στην εργασία μιας και οι δυο αυτοί τομείς είναι που χαρακτηρίζουν το αστικό πρόγραμμα. Στο πεδίο της εργασίας το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στους δείκτες της ανεργίας αλλά και στις μηνιαίες απολαβές όσων εργάζονται. Η ανεργία στην Ελλάδα ανήλθε σε ποσοστό 24,9%, δηλαδή περίπου 1.200.000 άνθρωποι δεν έχουν δουλειά. Πάρα πολλοί εμπορικοί χώροι είναι κενοί και συγκεκριμένα, εστιάζοντας στην περιοχική μελέτη, το 37% των εμπορικών χώρων της Αγ. Μελετίου στο τμήμα μεταξύ Αχαρνών και Πατησίων είναι κενοί. Για τις χρηματικές απολαβές όσων εργάζονται χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από το Υπουργείο Εργασίας⁵ από όπου προκύπτει ότι 550.000 εργαζόμενοι αμείβονται με ποσά χαμηλότερα του κατώτατου μισθού κάνοντας έτσι την συντήρηση ενός νοικοκυριού αδύνατη. Αν εδώ προσθέσουμε και τους φοιτητές, φαίνεται πως υπάρχει ένας ολόένα και μεγαλύτερος βαθμός οικονομικής εξάρτησης μιας μεγάλης ομάδας ανθρώπων που δε μπορούν να συντηρήσουν το δικό τους σπίτι.

Στον τομέα της κατοίκησης, το πιο αξιοσημείωτο ποσοστό είναι αυτό που αποτυπώνει τα νοικοκυριά με βάση τον αριθμό των μελών τους. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, σε σύνολο 4.134.540 νοικοκυριών τα 2.228.013 ήταν ενός ή 2 μελών [ποσοστό 55%]. Φαίνεται, λοιπόν, ότι έχει αλλάξει το κλασικό μοντέλο κατοίκησης που είχε την πυρηνική οικογένεια στο επίκεντρο και πλέον πλειονότητα αποτελούν τα ολιγομελή νοικοκυριά. Ταυτόχρονα το 55% των νοικοκυριών είναι της τάξεως των 80 m², έχοντας έτσι πολλά τετραγωνικά για λίγα άτομα.

Η εικόνα, λοιπόν που προκύπτει για την συρρικνούμενη Αθήνα από τα παραπάνω δεδομένα, είναι μιας πόλης με πολύ διεσπαρμένη κενότητα, και με έντονη μεταβολή των βασικών χαρακτηριστικών που προσδιόριζαν μέχρι τώρα τόσο την εργασία όσο και την κατοικία. Ως εκ τούτου η πρόταση που παρουσιάζεται έχει ως αφετηρία αυτό το κτιριακό απόθεμα και προτείνει το σχεδιασμό ενός νέου είδους κατοίκησης με έμφαση στην προσωρινότητα και εργασίας με έμφαση στην

ασφάλεια, που τοποθετούνται στην ελληνική πολυκατοικία, η οποία και αποτελεί ήδη τη χωρική μεταφορά αυτού του προγράμματος [κατοικία-εργασία] της πόλης.

Κατά την μελέτη των στοιχείων της καταγραφής προέκυψε πως το μεγαλύτερο ποσοστό κενότητας συγκεντρώνεται στην κάτω ζώνη των πολυκατοικιών, δηλαδή στο υπόγειο, ισόγειο και τους δύο πρώτους ορόφους. Προτείνεται λοιπόν μια συνολική εκκένωση αυτής της ζώνης, συγκεντρώνοντας σε αυτή όλο το ποσοστό κενότητας. Αυτό πραγματοποιείται μέσω ενός πρωτοκόλλου μεταφοράς ιδιοκτησιών⁶. Όταν ολοκληρωθεί η συγκέντρωση όλων των κενών ιδιοκτησιών στην κάτω ζώνη, τότε όλα τα μη δομικά στοιχεία αφαιρούνται και μένει μόνο το υπάρχον στατικό σύστημα, κολόνες πλάκες δοκάρια, το οποίο και θα αποτελέσει το νέο έδαφος για την πρόταση. Η συγκέντρωση αυτή της κενότητας κρίθηκε απαραίτητη τόσο γιατί είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί σχεδιαστικά τέτοια διασπορά, αλλά και γιατί με αυτό τον τρόπο η επέμβαση αποκτάει ένα πιο συνολικό χαρακτήρα που θα επηρεάσει συνολικά την εικόνα της πόλης.

Στους ορόφους τοποθετείται η κατοίκηση βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η προσωρινότητα. Ως προσωρινότητα ορίζεται η χρονική περίοδος από ένα έως δέκα έτη, και τοποθετείται στο επίκεντρο της κατοίκησης μιας και μια μόνιμη δομή δε φαίνεται να μπορεί να ενσωματωθεί σε ένα τόσο ασταθές και ευμετάβλητο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον. Η σύγχρονη αστική συνθήκη χαρακτηρίζεται από τη συνεχή μετακίνηση ανθρώπων αλλά και την αδυναμία μιας μεγάλης μερίδας πληθυσμού να συντηρήσουν το δικό του σπίτι και φαίνεται πως υπάρχει ανάγκη για μαζική, ποιοτική και ολιγομελή κατοίκηση. Επίσης, η προσωρινότητα συμβαδίζει με την αρχική ερευνητική υπόθεση της αυξομείωσης, και άρα δίνει χώρο σε ένα μελλοντικό προγραμματικό 'φούσκωμα', το οποίο και θα μπορέσει να τοποθετηθεί στο νέο αστικό 'έδαφος' που θα δημιουργηθεί από την συγκέντρωση και αφαίρεση της κενότητας στην κατώτερη ζώνη των πολυκατοικιών.

Η κατοίκηση που προτείνεται σε αυτή τη σχεδιαστική μελέτη απευθύνεται στις εξής ομάδες: σε αυτούς που στερούνται ή κινδυνεύουν να στερηθούν την κατοικία τους, σε εργαζόμενους που είναι αρκετά χαμηλόμισθοι και δε μπορούν να συντηρήσουν ένα δικό τους σπίτι, σε φοιτητές και σε ένα μικρό ποσοστό μετακινούμενων ερευνητών που χρειάζονται μια προσωρινή στέγαση για τουλάχιστον ένα χρόνο.

Βασικό σχεδιαστικό εργαλείο που θα στεγάσει αυτού του είδους την προσωρινή κατοίκηση αποτελεί μια μονάδα – τοίχος, ο οποίος είναι τύπου σάντουιτς με φύλλα ξύλου MDF και από τις δύο πλευρές, επικάλυψη με FPR plastic λευκού χρώματος και ενδιάμεσα τις απαραίτητες μονωτικές και στεγανοποιητικές στρώσεις. Βασικός στόχος αποτελεί η δυνατότητα εύκολης μεταφορά και κατασκευής των μονάδων κατοικίας και ζητούμενο είναι να είναι ελαφρύς και να μη

χρειάζονται βαριά εργαλεία για την συναρμολόγηση των μονάδων κατοικίας. Έτσι από τις πυκνότερες των εκάστοτε υλικών προκύπτει η συνολική πυκνότητα του τοίχου – μονάδα, και δίνοντας του ύψος 2,85 m προκύπτει ότι το πλάτος του θα είναι 1,40. Επίσης για την εύκολη συναρμογή χρησιμοποιήθηκε η λογική της συναρμογής επίπλων, κατά την οποία εγκοπές θηλυκώματα και βασικά εργαλεία συμβάλουν στην τελική παραγωγή της μονάδας κατοικίας. Ο τοίχος – μονάδα εκτός από ευκολία και ταχύτητα στην κατασκευή, έχει και τυπολογικά χαρακτηριστικά, καθώς είναι ένα στοιχείο που επαναλαμβάνεται αλλά ταυτόχρονα τα αποτελέσματα των διάφορων συνδυασμών του μπορεί να αποδώσουν μορφολογική ποικιλομορφία.

Οι κατόψεις των μονάδων κατοικίας μπορούν να ποικίλουν ανάλογα με το πως τοποθετούνται μέσα στον εκάστοτε υπαρκτό κάρναβο κολονών, βασικό τους όμως κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι το μέσο μέγεθός τους είναι περίπου 30 – 35 m² και απευθύνονται σε ένα ή το πολύ σε δυο άτομα, τα οποία όμως θα πρέπει να έχουν τέτοια σχέση που να τους επιτρέπει να μοιράζονται τον ίδιο χώρο ύπνου. Όλες οι μονάδες κατοικίας έχουν τους βασικούς οικιακούς χώρους: κουζίνα καθιστικό υπνοδωμάτιο και μπάνιο, οι οποίοι οργανώνονται χωρίς χωρίσματα, με εξαίρεση το μπάνιο. Τα ανοίγματα των κατοικιών είναι κατακόρυφα, με ύψος όσο και το εσωτερικό ύψος της κατοικίας [2,65 m.] και πλάτος ίσο είτε με όλο το πλάτος του τοίχου μονάδα [1.40 m.] είτε με το μισό [0.70 m.] είτε με το ένα τέταρτο [0.35 m.]. Τα διαφορετικά μεγέθη ανοιγμάτων επιλέγονται ανάλογα με τις χρήσεις αλλά και με την τοποθέτηση της κατοικίας στην ευρύτερη κάτοψη ορόφου, επιδιώκοντας πάντα τον καλύτερο δυνατό φωτισμό και αερισμό, αλλά και την ένταση της οπτικής αλληλεπίδρασης με το εξωτερικό περιβάλλον.

Η κάτοψη των επιπέδων κατοίκησης [1ος και 2ος όροφος] καταλαμβάνεται κατά 50% από κατοικίες και το υπόλοιπο μένει κενό και αποτελεί τους κοινούς χώρους [common places] στους οποίους συνυπάρχουν οι ένοικοι της πολυκατοικίας. Αυτοί οι κοινόι χώροι είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι αυτής της πρότασης καθώς στοχεύουν στο να άρουν τον τωρινό χαρακτήρα όλης της πολυκατοικίας και όχι μόνο των νέων κατοίκων. Η τωρινή συνθήκη περιγράφεται από μία έντονη εσωστρέφεια των διαμερισμάτων και μια απουσία επαφής και κοινωνικοποίησης των ενοίκων της πολυκατοικίας, με αποτέλεσμα αυτή να χάνει τον ενιαίο χαρακτήρα που θα μπορούσε να έχει και ουσιαστικά να αποτελείται από σπίτια – μονάδες στοιβαγμένες η μία πάνω στην άλλη. Οι κοινόι χώροι που προτείνονται αποτελούν τον ενδιάμεσο χώρο των κατοικιών όπου και μπορούν οι ένοικοι να αναπτύξουν τα κοινωνικά τους αντανακλαστικά ή όπως περιγράφεται και στο βιβλίο *Commonwealth* των Negri και Hardt⁷ 'εκεί όπου οι άνθρωποι ζουν μαζί, μοιράζονται τους πόρους, επικοινωνούν, ανταλλάσσουν αγαθά και ιδέες'. Αυτό που επιδιώκεται είναι

αυτοί οι χώροι να αποτελέσουν το έδαφος για ‘απρόβλεπτες τυχαίες συναντήσεις [encounter] ή μάλλον συναντήσεις μέσω της ετερότητας’. Έτσι, οι χώροι αυτοί διανθίζονται με όλες εκείνες τις λειτουργίες που πιστεύεται πως θα συμβάλουν αύξηση αυτών των συναντήσεων.

Σχεδιαστικά οι χώροι αυτοί αποτελούνται από τρύπες διαφόρων μεγεθών που διατρέχουν όλες τις πλάκες της επέμβασης και στόχο έχουν πέρα από την αύξηση των θεάσεων, που εντείνουν ακόμη περισσότερο την κοινωνική συναναστροφή, και τον καλύτερο φωτισμό και αερισμό της ζώνης αυτής. Οι τρύπες αυτές τοποθετούνται συχνά στα όρια μεταξύ δύο πολυκατοικιών, ώστε να λειτουργούν σαν εμπόδιο κίνησης αλλά ταυτόχρονα να επιτρέπουν και την οπτική αλληλεπίδραση με τους ενοίκους των όμορων πολυκατοικιών. Είναι σημαντικό να τονίσουμε εδώ ότι οι χώροι αυτοί δεν αποτελούν ούτε ένα δημόσιο πέρασμα ούτε ένα δημόσιο χώρο και αναφέρονται στους ενοίκους της εκάστοτε πολυκατοικίας, με μόνη εξαίρεση τη περίπτωση που δύο όμορες πολυκατοικίες είναι πολύ μικρές και στεγάζουν ένα μικρό αριθμό ενοίκων η κάθε μία, όποτε και οι κοινοί χώροι αυτών ενώνονται ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες κοινωνικών συναντήσεων. Αυτός ο περιορισμός του δημόσιου χαρακτήρα των χώρων αυτών πιστεύεται ότι θα συμβάλει στην ευκολότερη οικειοποίηση από τους ενοίκους.

Η κοινωνική διάδραση που προτείνεται μέσω των κοινών αυτών χώρων, είναι σαφές ότι δεν σημαίνει απαραίτητα την παραγωγή μόνο θετικών αποτελεσμάτων. Όμως, κρίθηκε σημαντικό σε μια τέτοια φάση προγραμματικής συρρίκνωσης της πόλης, να δοθεί έμφαση στη συνάντηση των ανθρώπων που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη των κοινωνικών αντανακλαστικών ακόμα και αν αυτό προκύψει μέσα από συγκρουσιακές συναντήσεις. Είναι η ώρα που οι άνθρωποι πρέπει να συναντηθούν όσο διαφορετικοί και αν είναι, καθώς αυτές ακριβώς οι διαφορές είναι που γεννούν ποιότητες. Αυτή τη συνθήκη την περιγράφουν με εξαιρετικό τρόπο και πάλι οι Negri και Hardt στο παρακάτω απόσπασμα⁸:

‘Ο μεγάλος πλούτος της μητρόπολης αποκαλύπτεται στα αποτελέσματα της επιτυχής συνάντησης σε μια νέα παραγωγή των κοινών – όταν, για παράδειγμα, οι άνθρωποι επικοινωνούν τις διαφορετικές τους γνώσεις, διαφορετικές ικανότητες για να σχηματίσουν με συνεργατικό τρόπο κάτι νέο. Η επιτυχημένη συνάντηση, στην πραγματικότητα, παράγει ένα νέο κοινωνικό σώμα το οποίο είναι πιο ικανό από αυτό που μπορούν να κάνουν τα μεμονωμένα σώματα. Φυσικά δεν είναι κάθε συνάντηση επιτυχής και χαρούμενη. Η πλειοψηφία των αυθόρμητων συναντήσεων με άλλους στη μητρόπολη είναι συγκρουσιακή και καταστροφική, παράγει βλαβερές δηλητηριασμένες μορφές του κοινού, όταν ο θόρυβος των γειτόνων σας κρατάει

ξύπνιους τη νύχτα ή όταν μοιράζετε τα σκουπίδια τους ή όταν η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η ατμοσφαιρική ρύπανση της μητρόπολης υποβαθμίζει τη ζωή όλων των κατοίκων. Δεν είναι εύκολο να μορφοποιήσουμε μια νέα σχέση με άλλους η όποια να προωθή την επικοινωνία και την συνεργασία, οι οποίες δημιουργούν ένα νέο δυνατό κοινωνικό σώμα και δημιουργούν μια πιο ευχάριστη κοινή ζωή. Αντιθέτως ατυχής συγκρουσιακές συναντήσεις αποσυνθέτουν το κοινωνικό σώμα και διαφθείρουν την κοινή ζωή του πλήθους. Συχνά, στην πραγματικότητα, δεδομένου ότι τόσες πολλές ευκαιριακές συναντήσεις είναι επιβλαβής, οι κάτοικοι της μητρόπολης είναι κλειστοί ώστε να αποφύγουν συναντήσεις με άλλους, περπατούν σιωπηλοί χωρίς να κοιτάει ο ένας τον άλλο, ανεγείρουν αόρατα τείχη στον κοινό χώρο, σκληραίνουν τις επαφές τους σαν έχει αποκτήσει κάλους το δέρμα και να είναι μωδιασμένο και ταπεινωμένο. Τέλος, δεδομένου ότι τόσες πολλές από τις αυθόρμητες συναντήσεις δεν είναι άμεσα ευχάριστες, οι πολιτικές της μητρόπολης απαιτείται να ανακαλύψουν πως θα μετασχηματίσουν τις συγκρουσιακές συναντήσεις, σε όσο το δυνατό πιο ευχάριστες και παραγωγικές.’

Στο ισόγειο τοποθετούνται οι χρήσεις εκείνες που αφορούν το πρόγραμμα της εργασίας που έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την επισφάλεια, καθώς κατά την ανάλυση των δεδομένων έγινε εμφανές η συρρίκνωση και αυτού του τομέα. Για την ενδυνάμωση του ήδη υπαρκτού εργασιακού προγράμματος στα ισόγεια των πολυκατοικιών, προτείνεται η επέκτασή του ώστε να περιλαμβάνει και άλλες μορφές εργασίας, που φαίνεται πως χαρακτηρίζουν την σύγχρονη εργασιακή συνθήκη. Έτσι, πέραν των εμπορικών χώρων, στο ισόγειο διαμορφώνονται χώροι για άυλη εργασία και για παραγωγή in situ [επιτόπια παραγωγή].

Ως άυλη εργασία ορίζουμε εκείνες της μορφές παραγωγής που έχουν ως βασικό εργαλείο τον υπολογιστή και τα αποτελέσματά της εκτείνονται πέραν της κλασικής θεώρησης της εργασίας ως μια υλική-εμπορική δραστηριότητα. Η επιτόπια παραγωγή περιγράφεται από χώρους όπου υπάρχουν τα εργαλεία ώστε να επιτρέπουν την υλοποίηση σχεδίων και την παραγωγή αντικειμένων μικρής και μεγάλης κλίμακας. Βασικό χαρακτηριστικό αυτού του είδους της παραγωγής είναι πως χαρακτηρίζεται από αυτονομία και διασπορά, σε αντίθεση με την υποτέλεια και την συγκέντρωση που χαρακτηρίζουν την βιομηχανική παραγωγή.

Μετατρέπονται έτσι τα ισόγεια στο χώρο της οικονομικής παραγωγής της πόλης και σχεδιαστικά χαρακτηρίζονται από την διαφάνεια της όψης και την open plan κάτοψη

χωρίς αυστηρά όρια μεταξύ των διαφορετικών μορφών εργασίας. Σχηματίζεται έτσι ένας ενιαίος χώρος κοινωνικών συναντήσεων και συναναστροφών, όπου άνθρωποι και πληροφορίες διαχέονται με μεγάλη ευκολία στο χώρο. Για να ενισχυθεί αυτή η ενιαία ταυτότητα του ισογείου, οι πολλές και διαφορετικές εισοδοί για τα καταστήματα και τις κατοικίες συγκεντρώνονται σε μία μοναδική είσοδο για κάθε πολυκατοικία. Ταυτόχρονα διατηρείται το όριο – βιτρίνα που υπάρχει και σήμερα, καθώς έτσι επιτυγχάνεται η απαραίτητη αλληλεπίδραση του ισογείου με την πόλη, καθώς αυτό εξακολουθεί να αποτελεί το πιο δημόσιο κομμάτι της πολυκατοικίας.

Η επίδραση που θα έχει η πρόταση αυτή στην εικόνα της πόλης φαίνεται στη σελίδα 56 αυτού του τεύχους, όπου και εικονίζονται τα τρία στάδια της πρότασης: η τωρινή συνθήκη, το στάδιο της αφαίρεσης της συγκεντρωμένης κενότητας στην κάτω ζώνη των πολυκατοικιών και το στάδιο εκείνο που έχει τοποθετηθεί εκ νέου η κατοικία και η εργασία. Σε αυτήν την εικόνα γίνεται εμφανές πως κατά τον επαναπροσδιορισμό του κατώτερου κομματιού των πολυκατοικιών δημιουργείται μια ζώνη με έντονο porosity που σπάει τον συμπαγή χαρακτήρα της πολυκατοικίας και δημιουργεί ένα διάτρητο κομμάτι μεταξύ της συμπαγούς πάνω ζώνης και του αστικού εδάφους, που στην επανάληψή του λειτουργεί ως ένας αστικός αρμός για την πόλη.

Πηγές

1. Τραυλός Ιωάννης, Πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών: από των προϊστορικών χρόνων μέχρι των αρχών του 19ου αιώνας, 3η έκδ. Αθήνα: Καπόν (2005[1960])
2. Ελληνική Στατιστική Αρχή, < <http://www.statistics.gr/>>
3. ΕΛ. ΣΤΑΤ., όπ. αν.
4. ΕΛ. ΣΤΑΤ., όπ. αν.
5. <http://www.fle.gr/index.php/ergatika-113/statistika-stoixeia-roon-mist-hotis-apasxolisis-p-s-ergani>
6. σελ. 15 αυτού του τεύχους
7. Antonio Negri and Michael Hardt, Commonwealth. Harvard University Press, 2009
8. Antonio Negri and Michael Hardt, όπ. αν.
9. Easterling Keller, Subtraction. Berlin: Sternberg Press, 2014

